

**YOSHLAR ORASIDA GIYOHVANDLIKKA QARSHI KURASHISH VA UNI
OLDINI OLISH****Rasulov Abdug'affor Anvarovich**

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar Vazirligi

Kriminologiya instituti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada yoshlar orasida giyohvandlikning tarqalish sabablari, uning shaxs, oila va jamiyat hayotiga salbiy ta'siri hamda ushbu illatning oldini olishning samarali yo'llari tahlil qilinadi. Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari rivojlangan davrda yoshlarning turli zararli odatlarga moyilligi ortib borayotgani kuzatilmoqda. Ayniqsa, giyohvandlik nafaqat inson salomatligiga, balki uning ma'naviy-axloqiy qiyofasi, ijtimoiy faolligi va kelajakdagi hayotiy maqsadlariga ham jiddiy zarar yetkazadi. Tadqiqotda giyohvandlikning kriminogen omil sifatidagi xususiyatlari, yoshlar o'rtasida jinoyatchilik va huquqbuzarliklarning ortishiga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, profilaktik tadbirlarni kuchaytirish, huquqiy targ'ibot ishlarini takomillashtirish, ta'lim muassasalari, oila va huquqni muhofaza qiluvchi organlar hamkorligini mustahkamlash masalalari ilmiy jihatdan asoslangan. Maqolada sog'lom turmush tarzini targ'ib etish, yoshlarni sport va ijodiy faoliyatga jalb qilish hamda ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish giyohvandlikka qarshi kurashning muhim yo'nalishlari sifatida e'tirof etiladi.

Kalit so'zlar: giyohvandlik, yoshlar, profilaktika, jinoyatchilik, huquqbuzarlik, sog'lom turmush tarzi, tarbiya, huquqiy madaniyat, narkotik vositalar, kriminologiya.

Kirish

Yoshlar har qanday davlatning strategik resursi va kelajak taraqqiyotining asosiy omili hisoblanadi. Ularning jismoniy va ma'naviy barkamolligi, sog'lom turmush tarziga amal qilishi hamda jamiyat hayotida faol ishtirok etishi mamlakatning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Shu sababli yoshlar o'rtasida uchrayotgan salbiy ijtimoiy hodisalar, xususan giyohvandlik muammosi bugungi kunda nafaqat tibbiy yoki ijtimoiy, balki huquqiy va kriminologik ahamiyatga ega dolzarb masalalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Giyohvandlik inson organizmiga kuchli salbiy ta'sir ko'rsatadigan, ruhiy va jismoniy qaramlikni yuzaga keltiradigan xavfli illatdir. Mazkur muammo ayniqsa yoshlar orasida keng tarqalganda jamiyatning intellektual salohiyatiga, mehnat resurslariga va demografik rivojlanishiga jiddiy zarar yetkazadi.

Giyohvand moddalarni iste'mol qilish ko'pincha boshqa turdagi huquqbuzarliklar, zo'ravonlik, o'g'rilik, firibgarlik va noqonuniy savdo faoliyatining kelib chiqishiga ham sabab bo'ladi. Shu jihatdan giyohvandlikka qarshi kurashish davlat va jamiyat oldida turgan ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda dunyo miqyosida sintetik narkotik moddalar, psixotrop vositalar va ularning noqonuniy aylanmasi bilan bog'liq xavflar ortib bormoqda. Internet tarmoqlari va ijtimoiy platformalar orqali giyohvand moddalarni yashirin targ'ib qilish yoki tarqatish usullarining takomillashib borayotgani esa yoshlarni ushbu xavfli illat ta'siriga tushib qolish ehtimolini kuchaytirmoqda. Bunday sharoitda faqat jazolash choralari qo'llash yetarli bo'lmay, balki giyohvandlikning kelib chiqish sabablarini aniqlash, uning oldini olishga qaratilgan kompleks profilaktik mexanizmlarni ishlab chiqish zarurati yuzaga keladi. Yoshlar o'rtasida giyohvandlikning oldini olishda oilaviy tarbiya, ta'lim muassasalari, mahalla institutlari, fuqarolik jamiyati tashkilotlari hamda huquqni muhofaza qiluvchi organlarning o'zaro hamkorligi alohida ahamiyat kasb etadi. Yoshlarning huquqiy ongini yuksaltirish, zararli odatlarning oqibatlarini haqida muntazam tushuntirish ishlarini olib borish, sport va madaniy-ma'rifiy tadbirlarni kengaytirish orqali giyohvandlikka qarshi samarali immunitetni shakllantirish mumkin. Mazkur maqolaning maqsadi yoshlar orasida giyohvandlikning tarqalish omillarini kriminologik jihatdan tahlil qilish, uning salbiy oqibatlarini ochib berish hamda ushbu illatning oldini olishga qaratilgan samarali profilaktik choralarni ilmiy asosda yoritishdan iboratdir. Giyohvandlikka qarshi kurashishda zamonaviy yondashuvlarni qo'llash, profilaktika tizimini takomillashtirish va yoshlarni sog'lom hayot tarziga yo'naltirish masalalari tadqiqotning asosiy vazifalarini tashkil etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev yoshlar tarbiyasi va ularning ma'naviy kamoloti masalasiga alohida e'tibor qaratib, "Yoshlar tarbiyasi -eng muhim vazifalarimizdan biridir. Biz farzandlarimizni bilimli, vatanparvar, mustaqil fikrlaydigan va turli yot g'oyalarga qarshi mustahkam hayotiy pozitsiyaga ega insonlar etib tarbiyalashimiz zarur", deb ta'kidlagan. Ushbu fikr yoshlarni giyohvandlik, jinoyatchilik va boshqa salbiy illatlardan asrash, ularning huquqiy va ma'naviy immunitetini mustahkamlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri ekanligini ko'rsatadi. Yoshlar har qanday davlatning strategik resursi va kelajak taraqqiyotining asosiy omili hisoblanadi. Ularning jismoniy va ma'naviy barkamolligi, sog'lom turmush tarziga amal qilishi hamda jamiyat hayotida faol ishtirok etishi mamlakatning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Shu bois yoshlarni turli salbiy illatlardan, jumladan giyohvandlikdan himoya qilish davlat siyosatining ustuvor

yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu borada O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev yoshlar tarbiyasi va ularning ma'naviy kamolotiga alohida e'tibor qaratib, yoshlarni turli yot g'oyalar va zararli odatlardan asrash muhim vazifa ekanligini ta'kidlagan¹. Mamlakatimizda narkotik vositalar va psixotrop moddalarning noqonuniy aylanishiga qarshi kurashish, aholi, ayniqsa yoshlar salomatligini muhofaza qilish maqsadida qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingan. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining "Narkotik vositalar va psixotrop moddalar to'g'risida"gi Qonuni ushbu sohadagi huquqiy munosabatlarni tartibga soluvchi muhim hujjatlardan biri hisoblanadi². Shuningdek, "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonunda yoshlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularning barkamol rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish davlatning ustuvor vazifalari sifatida belgilangan³.

Yoshlar orasida giyohvandlikning kelib chiqish omillari va kriminologik tavsifi. Giyohvandlikning yuzaga kelishi ko'plab ijtimoiy, iqtisodiy, psixologik va ma'naviy omillar bilan bog'liq murakkab jarayon hisoblanadi. Yoshlar orasida ushbu illatning tarqalishiga sabab bo'layotgan omillarni chuqur o'rganish profilaktika choralari samarali tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Kriminologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, giyohvandlikka moyillik ko'pincha oilaviy nazoratning sustligi, noto'g'ri tarbiya, tengdoshlar bosimi, bo'sh vaqtning mazmunsiz o'tkazilishi hamda psixologik muammolar natijasida shakllanadi. Ayrim yoshlar o'zini jamiyatda namoyon qilish, qiziqish yoki atrofdagilarga taqlid qilish maqsadida narkotik vositalarni sinab ko'rishga urinadilar. Natijada bir martalik tajriba muntazam iste'molga, keyinchalik esa qaramlikka aylanadi. Shuningdek, zamonaviy axborot makonida ayrim internet saytlar, messenjerlar va ijtimoiy tarmoqlar orqali giyohvand moddalarni yashirin reklama qilish yoki ularni tarqatish holatlari ham yoshlarning ushbu illat ta'siriga tushib qolish xavfini oshirmoqda. Ayniqsa, sintetik narkotik moddalar tashqi ko'rinishining oddiyliги va ularni aniqlashning murakkabligi sababli yoshlar orasida jiddiy xavf tug'dirmoqda. Kriminologik nuqtai nazardan giyohvandlik nafaqat shaxsning salomatligiga zarar yetkazuvchi hodisa, balki jinoyatchilikning muhim omillaridan biri sifatida ham baholanadi⁴. Chunki giyohvand moddalarni

¹ Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. \ Toshkent: O'zbekiston, 2021. \ 464 b.

² O'zbekiston Respublikasining "Narkotik vositalar va psixotrop moddalar to'g'risida"gi Qonuni. \ Toshkent.

³ O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni. \ Toshkent, 2016.

⁴ Ismoilov I. Kriminologiya. \ Toshkent: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2022. \ 412 b.

muntazam iste'mol qiluvchi shaxslarning ma'lum qismi moddiy ehtiyojlarni qondirish maqsadida noqonuniy harakatlarga qo'l urishi kuzatiladi.

Giyohvandlikning yoshlar salomatligi va shaxs rivojlanishiga salbiy ta'siri.

Giyohvand moddalar inson organizmining barcha tizimlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, hali organizmi to'liq shakllanib ulgurmagan yoshlar uchun uning oqibatlari yanada og'ir kechadi. Narkotik vositalar markaziy asab tizimining faoliyatini buzadi, xotira va tafakkur jarayonlarini susaytiradi, diqqatni jamlash qobiliyatini pasaytiradi. Natijada o'quvchi yoki talabaning o'zlashtirish darajasi yomonlashadi, mehnat unumdorligi pasayadi va ijtimoiy faollik kamayadi. Psixologik jihatdan esa giyohvandlik shaxsning ruhiy holatiga jiddiy zarar yetkazadi. Uzoq muddat davomida narkotik vositalarni iste'mol qilgan shaxslarda depressiya, agressivlik, asabiylik, ruhiy tushkunlik va o'z joniga qasd qilish holatlariga moyillik kuchayadi. Bunday holat yoshlarning oilasi, yaqinlari va jamiyat bilan bo'lgan munosabatlariga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Tibbiy kuzatuvlarga ko'ra, giyohvandlik yurak-qon tomir kasalliklari, jigar va buyrak faoliyatining buzilishi, immunitetning pasayishi, yuqumli kasalliklar xavfining ortishi kabi og'ir oqibatlarni keltirib chiqaradi. Ayniqsa, in'eksiya orqali narkotik moddalarni qabul qiluvchi shaxslarda OIV infeksiyasi va virusli gepatit kasalliklari bilan zararlanish ehtimoli yuqori bo'ladi. Bundan tashqari, giyohvandlik yoshlarning kelajak rejalari, kasbiy faoliyati va oilaviy hayotiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ko'plab hollarda narkotik qaramlik tufayli ta'limni tark etish, ishsizlik, oilaviy nizolar va ijtimoiy moslashuvning buzilishi kuzatiladi⁵.

Giyohvandlik va yoshlar jinoyatchiligi o'rtasidagi bog'liqlik. Kriminologiya fanida giyohvandlik va jinoyatchilik o'rtasidagi bog'liqlik alohida tadqiqot obyekti hisoblanadi. Statistik kuzatuvlar narkotik vositalar bilan bog'liq jinoyatlar sonining ortishi umumiy jinoyatchilik darajasiga ham salbiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatmoqda. Giyohvand moddalarni iste'mol qiluvchi yoshlarning ayrimlari narkotik vositalarni sotib olish uchun qo'shimcha mablag' izlashga majbur bo'ladi. Natijada ular o'g'rilik, talonchilik, firibgarlik, bezorilik kabi huquqbuzarliklarni sodir etish xavfiga duch keladilar. Ayrim hollarda esa yoshlar narkotik moddalarni noqonuniy saqlash, tashish yoki tarqatish bilan shug'ullanadigan jinoiy guruhlar ta'siriga tushib qoladilar. Giyohvandlik bilan bog'liq jinoyatlar ko'pincha yashirin xarakterga ega bo'lib, ularni aniqlash va oldini olish murakkab hisoblanadi. Shu sababli huquqni muhofaza qiluvchi

⁵ Zaripov Z.S. Jinoyatchilik profilaktikasi. \ Toshkent: Akademiya, 2021. \ 286 b.

organlar tomonidan profilaktik nazorat, tezkor-qidiruv tadbirlari va tushuntirish ishlari muntazam ravishda olib borilishi zarur. Alohida e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan jihatlardan biri shundaki, giyohvandlikka qarshi kurashish faqat jazolash bilan cheklanmasligi kerak. Reabilitatsiya, psixologik yordam va ijtimoiy moslashtirish dasturlari ham ushbu yo'nalishdagi muhim mexanizmlar hisoblanadi.

Yoshlar orasida giyohvandlikning oldini olishning zamonaviy mexanizmlari. Giyohvandlik profilaktikasida eng samarali usul - uning kelib chiqishining oldini olishdir. Profilaktika tizimi kompleks yondashuv asosida tashkil etilgandagina kutilgan natijani beradi. Birinchi navbatda, oiladagi tarbiyaviy muhitni mustahkamlash muhim hisoblanadi. Ota-onalar farzandlarining qiziqishlari, do'stlari va kundalik mashg'ulotlari bilan muntazam qiziqib borishlari zarur. Oiladagi samimiy muloqot va ishonchli munosabat yoshlarni zararli odatlardan himoya qiluvchi muhim omillardan biridir⁶. Ta'lim muassasalarida giyohvandlikning zararli oqibatlarini haqida muntazam ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar o'tkazilishi lozim. Bunda faqat nazariy ma'lumot berish emas, balki real hayotiy misollar, hujjatli filmlar va mutaxassislarning ma'ruzalari orqali yoshlarning ongiga ta'sir ko'rsatish maqsadga muvofiqdir. Mahalla institutlari, yoshlar tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlari ham profilaktika jarayonining faol ishtirokchisiga aylanishi kerak. Hududlarda sport musobaqalari, ijodiy tanlovlar, kitobxonlik loyihalari va kasb-hunar to'garaklarini kengaytirish yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishga xizmat qiladi. Raqamli texnologiyalar davrida internet makonidagi xavflarga qarshi kurashish ham muhim ahamiyatga ega. Yoshlarni media savodxonlikka o'rgatish, zararli axborotlarni tanib olish ko'nikmalarini shakllantirish va internet orqali sodir etilayotgan narkotik savdoga qarshi qat'iy choralar ko'rish zarur⁷.

Yoshlarni giyohvandlikdan himoya qilishning asosiy yo'nalishlari

⁶ Abdurasulova Q.R. Deviant xulq-atvor psixologiyasi. \ Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. \ 248 b.

⁷ Musurmonov R.M. Yoshlar tarbiyasi va huquqiy madaniyat. \ Toshkent: Ma'naviyat, 2022. \ 192 b.

Mazkur chizma yoshlar orasida giyohvandlikning oldini olishga xizmat qiluvchi asosiy yo'nalishlarni aks ettiradi. Profilaktika tadbirlari giyohvandlikning kelib chiqish xavfini kamaytirishga xizmat qilsa, huquqiy targ'ibot yoshlarning qonunchilik va javobgarlik haqidagi bilimlarini mustahkamlaydi. Oilaviy nazorat va sog'lom tarbiya yoshlarni zararli odatlardan himoya qiluvchi eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Sog'lom turmush tarzi sport va madaniy faoliyat orqali yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishga yordam beradi. Ijtimoiy hamkorlik esa oila, mahalla, ta'lim muassasalari va huquqni muhofaza qiluvchi organlarning birgalikdagi faoliyatini ta'minlab, profilaktika samaradorligini oshiradi⁸.

Giyohvandlikka qarshi kurashishda ichki ishlar organlarining o'rni. Ichki ishlar organlari giyohvandlikka qarshi kurashish tizimining asosiy subyektlaridan biri hisoblanadi. Ularning faoliyati narkotik vositalarning noqonuniy aylanishiga chek qo'yish, giyohvandlik bilan bog'liq jinoyatlarni aniqlash va profilaktika tadbirlarini amalga oshirishga qaratilgan. Bugungi kunda ichki ishlar organlari tomonidan ta'lim muassasalari, mahallalar va yoshlar yig'inlarida profilaktik uchrashuvlar tashkil etilib, giyohvandlikning salbiy oqibatlari haqida tushuntirish ishlari olib borilmoqda. Shu bilan birga, narkotik vositalarni noqonuniy tarqatish bilan shug'ullanuvchi shaxslarni

⁸ Tojiyev B.T. Giyohvandlikka qarshi kurashning huquqiy asoslari. \ Toshkent: TDYU nashriyoti, 2021. \ 214 b.

aniqlash va javobgarlikka tortish bo'yicha tizimli choralar amalga oshirilmoqda. Kriminologik yondashuvga ko'ra, giyohvandlikka qarshi kurashning eng muhim yo'nalishi - bu huquqbuzarlik sodir etilganidan keyingi choralar emas, balki jinoyatga olib keluvchi omillarni barvaqt aniqlash va bartaraf etishdir. Shu bois ichki ishlar organlari, ta'lim muassasalari, mahalla va oila hamkorligini yanada kuchaytirish giyohvandlik profilaktikasining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi⁹. Bugungi kunda sog'lom va ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash, yoshlarni turli yot g'oyalar hamda zararli odatlardan himoya qilish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda. Yoshlar orasida giyohvandlikka qarshi kurashishda kompleks profilaktik yondashuvni qo'llash, huquqiy madaniyatni yuksaltirish va ijtimoiy hamkorlikni mustahkamlash ushbu xavfli illatning tarqalishini kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Yoshlar orasida giyohvandlikning kelib chiqish omillari va ularning salbiy oqibatlari¹⁰

No	Omillar	Mazmuni	Ehtimoliy oqibatlari
1	Oilaviy nazoratning sustligi	Ota-onalar tomonidan yetarli e'tibor va nazoratning yo'qligi	Salbiy muhit ta'siriga tushish, zararli odatlarga qiziqish
2	Tengdoshlar bosimi	Do'stlar yoki norasmiy guruhlarining ta'siri	Narkotik vositalarni sinab ko'rishga moyillik
3	Bo'sh vaqtning mazmunsiz o'tishi	Sport, fan va ijodiy mashg'ulotlarning yetishmasligi	Noqonuniy va zararli faoliyatlarga jalb etilish
4	Psixologik muammolar	Stress, depressiya, yolg'izlik hissi	Giyohvand moddalarni "muammo yechimi" sifatida qabul qilish
5	Internetdagi zararli axborotlar	Narkotik vositalarni targ'ib qiluvchi kontentlar	Giyohvandlikka qiziqishning ortishi
6	Huquqiy bilimlarning yetishmasligi	Qonunchilik va javobgarlik haqida ma'lumotning kamligi	Huquqbuzarlik va jinoyatlarga aralashish

⁹ Muxitdinov X.M. Kriminologik tadqiqotlar nazariyasi va amaliyoti. \ Toshkent: Adolat, 2020. \ 356 b.

¹⁰ Karimova M.A. Yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklar profilaktikasi. \ Toshkent: Tafakkur, 2023. \ 228 b.

7	Ijtimoiy muammolar	Ishsizlik, moddiy qiyinchiliklar	Noqonuniy daromad manbalariga murojaat qilish
8	Noto'g'ri tarbiya	Ma'naviy qadriyatlarning yetarlicha shakllanmaganligi	Salbiy xulq-atvor va qaramlikning yuzaga kelishi

Jadval ma'lumotlari giyohvandlikning yuzaga kelishida bir nechta omillar o'zaro bog'liq holda ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi. Ayniqsa, oilaviy nazoratning sustligi, tengdoshlar bosimi va bo'sh vaqtning mazmunsiz tashkil etilishi yoshlarning giyohvandlikka moyilligini kuchaytiruvchi asosiy omillar sifatida namoyon bo'lmoqda. Shuningdek, internet tarmoqlaridagi zararli axborotlar va huquqiy bilimlarning yetarli emasligi ham ushbu muammoning kengayishiga sabab bo'lishi mumkin. Jadval natijalari giyohvandlikka qarshi kurashishda nafaqat huquqiy, balki ijtimoiy va tarbiyaviy choralarni ham kompleks ravishda qo'llash zarurligini tasdiqlaydi.

Giyohvandlikning oldini olish bo'yicha profilaktik choralar samaradorligi¹¹

№	Profilaktik chora-tadbir	Amalga oshiruvchi subyektlar	Kutilayotgan natija
1	Huquqiy targ'ibot ishlari	Ichki ishlar organlari, ta'lim muassasalari	Huquqiy ong va madaniyatning oshishi
2	Sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish	Sport tashkilotlari, mahalla, maktab	Yoshlarning zararli odatlardan uzoqlashishi ¹²
3	Psixologik maslahat xizmatlari	Psixologlar, ijtimoiy pedagoglar	Ruhiiy muammolarni erta aniqlash
4	Ota-onalar bilan hamkorlik	Maktab, mahalla, IIB	Oilaviy nazoratning kuchayishi
5	Sport va madaniy tadbirlar	Yoshlar ishlari agentligi, mahalla	Bo'sh vaqtni mazmunli tashkil etish
6	Internet nazoratini kuchaytirish	Vakolatli davlat organlari	Narkotik targ'ibotining kamayishi
7	Reabilitatsiya dasturlari	Tibbiyot muassasalari	Qaram shaxslarning sog'lom hayotga qaytishi

¹¹ United nations office on drugs and crime (UNODC). World drug report. \ Vienna, 2024. \ 378 p.

¹² Siegel L.J. Criminology: Theories, patterns and typologies. \ Boston: Cengage learning, 2021. \ 672 p.

8	Mahallabay profilaktika ishlari	Profilaktika inspektorlari, mahalla faollari	Xavf guruhidagi yoshlarni nazorat qilish
---	------------------------------------	--	---

Jadvalda keltirilgan ma'lumotlar giyohvandlik profilaktikasida turli subyektlarning hamkorligi muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi. Huquqiy targ'ibot, ota-onalar bilan hamkorlik va mahallabay profilaktika ishlari yoshlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olishga xizmat qiladi. Sport va madaniy tadbirlar esa yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etib, ularning zararli odatlarga qiziqishini kamaytiradi. Reabilitatsiya dasturlari va psixologik yordam xizmatlari esa qaramlikka duch kelgan shaxslarni sog'lom hayotga qaytarishda muhim vosita hisoblanadi. Umuman olganda, jadval natijalari giyohvandlikka qarshi kurashishda profilaktik yondashuv jazolash choralariga nisbatan samaraliroq ekanligini ko'rsatadi.

Xulosa

Yoshlar orasida giyohvandlik bugungi kunda jamiyat xavfsizligi, millat salomatligi va davlat taraqqiyotiga jiddiy tahdid solayotgan ijtimoiy-huquqiy muammolardan biri hisoblanadi. Mazkur illatning kelib chiqishi oilaviy, psixologik, ijtimoiy va ma'naviy omillar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, uning oqibatlari nafaqat alohida shaxs, balki butun jamiyat hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot davomida giyohvandlik yoshlar orasida jinoyatchilik va huquqbuzarliklarning ortishiga sabab bo'luvchi muhim kriminogen omillardan biri ekanligi aniqlandi. Narkotik vositalarga qaramlik insonning jismoniy va ruhiy salomatligini izdan chiqarib, uning ta'lim olishi, kasbiy faoliyati va ijtimoiy munosabatlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Giyohvandlikka qarshi kurashishda faqat jazolash choralarini qo'llash yetarli emas. Ushbu muammoni hal etishda profilaktika tadbirlarini kuchaytirish, yoshlarning huquqiy ongini yuksaltirish, oilaviy tarbiya samaradorligini oshirish hamda ta'lim muassasalari, mahalla va huquqni muhofaza qiluvchi organlar hamkorligini mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, yoshlarni sport, fan, madaniyat va ijodiy faoliyatga keng jalb etish, ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil qilish, internet makonidagi zararli axborotlarga qarshi mafkuraviy immunitetni shakllantirish giyohvandlikning oldini olishning eng samarali yo'nalishlaridan biridir. Xulosa qilib aytganda, yoshlar orasida giyohvandlikka qarshi kurashish davlat organlari, fuqarolik jamiyati institutlari, ta'lim muassasalari va oilalarning o'zaro hamkorligi asosida amalga oshirilgandagina yuqori natija beradi. Sog'lom, bilimli va

ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash esa giyohvandlikka qarshi kurashning eng muhim va istiqbolli yo'nalishi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. \ Toshkent: O'zbekiston, 2021. \ 464 b.
2. O'zbekiston Respublikasining "Narkotik vositalar va psixotrop moddalar to'g'risida"gi Qonuni. \ Toshkent, 1999.
3. O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni. \ Toshkent, 2016.
4. Ismoilov I. Kriminologiya. \ Toshkent: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2022. \ 412 b.
5. Zaripov Z.S. Jinoyatchilik profilaktikasi. \ Toshkent: Akademiya, 2021. \ 286 b.
6. Abdurasulova Q.R. Deviant xulq-atvor psixologiyasi. \ Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. \ 248 b.
7. Musurmonov R.M. Yoshlar tarbiyasi va huquqiy madaniyat. \ Toshkent: Ma'naviyat, 2022. \ 192 b.
8. Tojiyev B.T. Giyohvandlikka qarshi kurashning huquqiy asoslari. \ Toshkent: TDYU nashriyoti, 2021. \ 214 b.
9. Muxitdinov X.M. Kriminologik tadqiqotlar nazariyasi va amaliyoti. \ Toshkent: Adolat, 2020. \ 356 b.
10. Karimova M.A. Yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklar profilaktikasi. \ Toshkent: Tafakkur, 2023. \ 228 b.
11. United nations office on drugs and crime (UNODC). World drug report. \ Vienna, 2024. \ 378 p.
12. Siegel L.J. Criminology: Theories, patterns and typologies. \ Boston: Cengage learning, 2021. \ 672 p.